

державної, але й приватної і комунальної) у главі 6 КУАП законодавець здійснить своєрідне розмежування видів відповідальності за правопорушення, які посягають на власність. Адже деякі протиправні діяння за ступенем суспільної небезпечності не можливо кваліфікувати як кримінально-карані, а як адміністративні правопорушення вони законодавчо не врегульовані.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 12 вересня 2016 року (ОФІЦ. ТЕКС). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2016. – 280 с. – (Кодекси України).
2. Адміністративні правопорушення, що посягають на власність. Ознаки відмежування їх від злочинів проти власності. Ведення адвокатом таких справ // Блог Андрія Семенюка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://asemenyuk.com/index.php/xii-/258-2011-05-02-11-18-43>
3. Колчевская Н. Ю. Административные правонарушения в области охраны собственности и деятельность органов внутренних дел по борьбе с ними: авторе. дисс. канд. юрид. наук. – М., 2004. – 25 с.
4. Комарницька І. І. Поняття та особливості профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності // Часопис Київського університету права. – К., 2014. - № 1. – с. 145-147.
5. Личенко І. О. Адміністративно-правовий захист права власності в Україні», дисер. на здоб. наук. ступеня к.ю.н. – Львів, 2010. – 14 с.
6. Мельник О. В. Юридична характеристика правопорушень, що посягають на право власності // Вісник Запорізького національного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.google.ru/url?url=http://www.stattionline.org.ua/pravo/76/12077-yuridichna-xarakteristika-pravoporushen-shho-posyagayut-na-pravo-vlasnosti.html&rct=j&frm=1&q=&esrc=s&sa=U&ved=0ahUKEwiWldWH1sHPAhVBriwKHZB0A4YQFggUMA&usg=AFQjCNFiAM7ICQTygIwf7d81N6lSxgs0Hw>
7. Теорія держави і права: Навчальний посібник /Колодій А.М., Копейчиков В.В. та ін.; За заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 368 с.

УДК 342.565.4

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ ОРГАНАМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Бережанський Г.І.

(аспірант кафедри історії права та держави Київського національного
університету імені Тараса Шевченка)

Анотація. Стаття присвячена аналізу організації та здійснення судової влади особливими органами адміністративної юстиції у Великобританії як держави англосаксонської правової сім'ї. Досліджено загальні нормативно-правові основи утворення та функціонування трибуналів, їх завдання, повноваження та місце у системі органів судочинства Великобританії. Автором також наголошено на позитивному досвіді здійснення адміністративного судочинства квазісудовими органами та виокремлено ряд недоліків, що притаманні аналізованій моделі адміністративної юстиції.

Ключові слова: судова влада, органи адміністративної юстиції, квазісудові органи, трибунали.

Аннотация. Статья посвящена анализу организации и осуществления судебной власти особыми органами административной юстиции в Великобритании как государстве англосаксонской правовой семьи. Исследованы общие нормативно-правовые основы создания и функционирования трибуналов, их задачи, полномочия и место в системе органов судопроизводства Великобритании. Автором также отмечено положительный опыт осуществления административного судопроизводства квазисудебными органами и выделены ряд недостатков, присущих анализируемой модели административной юстиции.

Ключевые слова: судебная власть, органы административной юстиции, квазисудебные органы, трибуналы.

Annotation. This article analyzes the organization and realization of judiciary by special bodies of administrative justice in the United Kingdom as the state of Anglo-Saxon legal family. The author researches the general legal bases of formation and functioning of tribunals, their tasks, authority and place in the system of UK justice. The author also singles the positive experience of administrative justice of quasi-judicial bodies and main issues in the analyzed model of administrative justice.

Key words: judiciary, bodies of administrative justice, quasi-judicial bodies, tribunals.

Проблема організації та здійснення адміністративного судочинства у державах, які відносяться до англосаксонська правової сім'ї досліджувалася рядом українських та

зарубіжних вчених, серед яких: В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, Ю. С. Педько, В. В. Сажин, Н. Г. Саліщева, Ю. М. Старилов, Р. Х. Стефанюк, І. В. Тимошенко, Д. М. Чечот, Peter Archer, Ronald Jack Walker і інші. Актуальність запропонованої теми обумовлена необхідністю проведення науково-теоретичного дослідження інституту адміністративної юстиції у Великобританії, враховуючи аналіз зарубіжного досвіду, який буде визначати сильні і слабкі сторони організації і функціонування органів адміністративного судочинства. На наш погляд, необхідно приділяти значну увагу практиці діяльності органів судової влади, які не притаманні Україні, оскільки такі дослідження дозволять запозичити окремі елементи у процесі реформування вітчизняної судової системи.

Адміністративне судочинство слід розуміти як систему спеціально створених судових і квазісудових органів, до компетенції яких віднесено розгляд спеціально визначених адміністративних спорів про незаконність актів, дій чи бездіяльності адміністративних органів, які порушують суб'єктивні права і законні інтереси фізичних осіб [9, с. 677]. Дана дефініція цілком повно трактує мету функціонування адміністративного правосуддя, яке притаманне багатьом сучасним державам з високим рівнем розвитку правових інститутів.

У різних країнах світу інститут адміністративної юстиції пройшов свій особливий шлях становлення і розвитку. У результаті цього кожна держава сформувала власну систему історичних традицій, звичаїв і особливостей правової системи захисту. Незважаючи на всі відмінності способів захисту прав і інтересів громадян в системі адміністративного судочинства, вони поділяють одну спільну мету - здійснювати ефективний контроль над правовими актами і діями органів державної влади щодо суб'єктів права.

Важко погодитися з деякими дослідниками адміністративної юстиції, які вважають, що англосаксонська модель характеризується відсутністю системи судів, оскільки досить широкою компетенцією щодо вирішення суперечок громадян з публічною владою наділені загальні суди. Проте, загальні суди тільки здійснюють судовий контроль над установами адміністративної юстиції та повинні розглядати скарги на рішення адміністративних судів, а також використовувати інші засоби правового захисту - *declaration* (оголошення) і *injunction* (судова заборона), якщо особа вважає, що своїми діями трибунал порушує закон і перешкоджає здійсненню права на судовий перегляд рішень судів [5, с. 207-208].

Традиційна доктрина англосаксонського права стверджує, що державна система заснована на двох принципах: верховенства парламенту і верховенства закону. Англійська класична теорія і, найголовніше, практика завжди вважали, що закон має містити лише такі правила (норми), які би були захищені загальними судами, саме принцип верховенства закону нам про це і говорить. Так, класики британського права стверджували, «які би інтереси не стикалися, найкращим, хоча і не завжди найзручнішим, способом вирішення конфліктів є застосування певних правил за допомогою судових процедур» [1, с. 30]. При формуванні системи адміністративної юстиції у Великобританії досить поширеними були думки, згідно з якими «незалежна судова система є найкращим захистом проти будь-якого зловживання владою» і «ті, хто цінує свободу, повинні відчувати занепокоєння, коли будь-який спір, що стосується основних свобод, переданий в суд загальної юрисдикції та будь-які інші суди» [1, с. 31].

Спеціальні квазісудові органи - адміністративні трибунали, були створені у Великобританії на початку XX століття. У середині 80-х років XX ст. налічувалося понад 40 типів трибуналів, які були організовані майже в усіх великих центральних органах виконавчої влади [7, с. 62].

Відповідно до найбільш поширеної класифікації, адміністративні трибунали, що функціонують у Великобританії, діляться на дві групи: місцеві трибунали в області соціального управління (трибунали служби охорони здоров'я, імміграційні трибунали і т.д.) і трибунали в сфері економіки (промислові, земельні, загальні і спеціальні комісії у

справах податку на прибуток і т.д.) [10, с. 115]. Сучасна система адміністративної юстиції Великобританії складається з великої кількості (понад 2 тисячі) адміністративних трибуналів, які очолює спеціальний орган - Рада трибуналів. На сьогодні функціонують трибунали, юрисдикція яких охоплює всю територію Сполученого Королівства, а також трибунали, які приймають судові рішення щодо спорів окремо в Англії і Уельсі, Північній Ірландії або Шотландії [8, с. 118].

Як правило, трибунали формуються на підставі нормативних актів парламенту, які визначають їхню структуру і засади здійснення діяльності, але у деяких випадках повноваження щодо створення трибуналу можуть бути передані уряду. Трибунал, як правило, складається із непарного числа членів, якими можуть бути не тільки юристи, а й люди з досвідом роботи у відповідній галузі. Найбільш важливу роль у розгляді та вирішенні адміністративних спорів у Великобританії грають такі органи адміністративної юстиції: промисловий трибунал, трибунал з питань соціального забезпечення, фінансів та податків, земельного судочинства, транспортний суд, суд притулку і імміграції [4, с. 69].

Закон 1958 р. «Про суди і розслідування» встановив загальні принципи організації і функціонування адміністративної юстиції в Великобританії. Характерною рисою адміністративних трибуналів в Великобританії є їх інтеграція в систему управління. Проте, перегляд рішення адміністративних трибуналів у порядку апеляційного оскарження проводиться у загальних судах. З цієї точки зору адміністративна юстиція в цій країні діє в рамках загальної судової системи [6, с. 113].

Трибунали є виключно специфічним британським феноменом у ролі «неформальних» судів, що займають проміжне положення між адміністрацією і судовими органами. Завдання трибуналу – це встановлення наявності прав певної особи на пільги або послуги, що надаються конкретним законом. Сьогодні найбільша кількість справ адміністративного судочинства перебуває у трибуналах з питань фінансів і податків, соціального забезпечення та соціальних питань. Кількість трибуналів продовжує зростати, оскільки британці вважають за краще створювати нові трибунали, а не реорганізувати старі. Загальні суди у Великобританії, в свою чергу, розглядають справи про законність дій і рішень адміністративних органів. Таким чином, суди розглядають скарги на зловживання владою з боку адміністративних органів, зловживання повноваженнями при здійсненні судочинства тощо.

Закон «Про суди і розслідування» встановлює необхідність дотримання усіма трибуналами принципу «природної справедливості». Проте, ці принципи інтерпретуються по-різному англійськими авторами, а деякі з них навіть несумісні з реальною діяльністю адміністративних трибуналів. Так, пан Арчер зазначав, що одним із принципів справжньої справедливості є правило, згідно з яким ніхто не повинен бути суддею у своїй власній справі. З огляду на те, що більшість членів трибуналу призначається керівником відповідного органу виконавчої влади, автор ставить під сумнів те, що цей принцип дійсно дотриманий [2, с. 27].

Сучасна система трибуналів не завжди забезпечує ефективний захист прав людини, а система адміністративної юстиції в Великобританії не є взірцем досконалості. У багатьох випадках швидке і невідкладне проведення суду, надзвичайна складність судової системи критикується фахівцями у цій сфері. Слід зазначити, що трибунали Великобританії характеризуються відсутністю гармонії і єдності у контексті основних процедурних аспектів їх діяльності. Це пов'язано з тим, що кожен орган адміністративної юстиції «закріплений» за органом виконавчої влади певного профілю, який встановлює для трибуналу організаційні та процедурні правила.

У Великобританії адміністративні суди зобов'язані використовувати практику судів загального права і вищестоящих судів, а також враховувати свої попередні рішення в подібних випадках. Проте, це правило є більш декларативним, ніж реальним, оскільки дуже часто адміністративні трибунали відходять від принципу «жорсткого» прецеденту.

Аналіз адміністративного судочинства Великобританії приводить до висновку про те, що воно функціонує на рубежі виконавчої та судової гілок влади. Виконавча складова адміністративної юстиції проявляється у тому, що її органи знаходяться в тісній взаємодії з органами виконавчої влади. Водночас, адміністративні трибунали підкорюються судовій владі, оскільки звичайні суди діють як апеляційні щодо їх судових рішень. Діяльність органів адміністративної юстиції у Великобританії носить відомчий характер і, на відміну від континентальної моделі адміністративної юстиції, не уособлює принцип універсальної юрисдикції.

Резюмуючи аналіз англосаксонської моделі квазісудових органів адміністративної юстиції, доцільно визначити переваги і недоліки, що їй властиві. На нашу думку, адміністративні трибунали в англосаксонській моделі характеризуються наступними перевагами: швидкість провадження судочинства; розгляд в адміністративних органах є набагато дешевшим, ніж в судах загальної юрисдикції; спеціалізація у сфері адміністративних спорів; доступність; гнучкість застосування закону в ході судового розгляду; можливість оскаржити рішення адміністративного органу в спеціально створених апеляційних органах адміністративної юстиції або безпосередньо в суді загальної юрисдикції; коротші строки; відсутність суворої процесуальної форми судочинства.

Проте, недоліки в цих органах виявляються у наступному: їх велика кількість та несистемність; гнучкі рішення, які можуть призвести до неузгодженості та непередбачуваності; бюрократичність та залежність від виконавчої влади; можливість органів адміністративної юстиції не мотивувати свої рішення; виключна можливість оскаржити рішення з питань застосування права, а не перегляду справи; відсутність належної публікації всіх рішень трибуналів; випадки провадження судочинства трибуналами без професійних юристів. Незважаючи на ці недоліки, ми вважаємо, що більшість з них компенсується наявністю системи судового контролю за діяльністю трибуналів.

Список використаних джерел

1. Апарова Т.В. Суды и судебный процесс Великобритании. Англия, Уэльс, Шотландия. / Т.В. Апарова; Институт международного права и экономики. – Москва: Триада, 1996. – 157 с.
2. Peter Archer. The Queen's Courts. Penguin Books, 1956 – Courts. - 288 pages.
3. Гончарук О. Правові засоби судового захисту в публічному праві Великої Британії // Український часопис міжнародного права: науково-практичний журнал. Міжнародне право. Порівняльне правознавство / Ін-т міжнародних відносин Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка; Всеукраїнська громадська організація «Українська асоціація міжнародного права»; Юридична фірма «Проксен». – Київ, 2003. – № 2. – С. 71-76.
4. Дудка О. Адміністративна юстиція Великобританії // Юридичний журнал: аналітичні матеріали, коментарі, судова практика / МОН України; НПУ ім. Драгоманова; Ін-т політології та ін. – Київ, 2010. – № 1 (91). – С. 68-70.
5. Коліушко І.Б. Адміністративна юстиція: Європейський досвід і пропозиції для України / Автори – упорядники І.Б. Коліушко Р.О. Куйбіда. – К.: Факт, 2003. – 536 с.
6. Кубко Є. Сучасні проблеми адміністративної юстиції у Великій Британії // Український часопис міжнародного права: міжнародне право, порівняльне правознавство: науково-практичний журнал / Ін-т міжнародних відносин Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка; Всеукраїнська громадська організація «Українська асоціація міжнародного права»; Юридична фірма «Проксен». – Київ, 2001. – № 1 (14). – С. 112-116.
7. Марченко М.Н. Роль судов в развитии современной правовой системы Великобритании // Государство и право / Российская академия наук; Институт государства и права. – Москва, 2007. – № 9. – С. 58-65.
8. Сажина В.В. Административная юстиция в Великобритании / В.В. Сажина // Советское государство и право. – 1983. – № 12. – С. 115-119.
9. Тюріна О.В. Адміністративна юстиція: досвід зарубіжних країн // Другі юридичні читання: Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції, 18 травня; До 170-річчя НПУ ім. М. П. Драгоманова / Юридичні читання. – Київ: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2005. – С. 677-681.
10. Ronald Jack Walker, Richard Ward. Walker & Walker's English Legal System. Butterworths, 1998. – 610 pages.